

GEÇ KALMIŞ BİR HESAPLAŞMA: METE TUNÇAY NE YAPMAYA ÇALIŞIYOR?

Cüneyt AKALIN (*)

Aslında bu yazı, başta, okurun altta, ilk sırada (Bölüm 1) bulacağı bir kitap eleştirisi biçiminde ortaya çıktı. Önceleri, yola çıkarken amacım sınırlıydı, Mete Tunçay'ın kimi yanlış değerlendirmelerine, yorumlarına dikkat çekmek amacını taşıyordu. Bir uyarı üzerine, amacımı gözden geçirmek zorunda kaldım. Tereddütlü olduğum kimi tarihsel olaylar hakkında görüşüne başvurduğum bir dostum Tunçay'ın "Kenan Evren- Atatürk" benzetmesine dikkat çekti, bu görüşlerin yer aldığı kitabın adını verdi. (**Sol Kemalizme Bakıyor, Röportaj, Cinemre-Çakır, Metis Yayınları, İst. 1991**) Kitabı bulup okuyunca, Tunçay'a dostça, "bilimsel" bir eleştiri için zamanın çoktan geçmiş olduğunu farkettim. Yapılması gereken bir "hesaplaşma" idi. Biraz geç kalmıştım ama ne yapalım; zararın neresinden dönülse kârdı.

Geçenlerde bir büyük gazetede "tarihi sağın elinden alarak sola sevdiren adam" olarak tanıtılan, bu yılki Abdi İpekçi Ödülü'ne layık görülen Mete Tunçay hakkında ben de kendimce "sol"dan birşeyler söylemeye karar verdim.

Aslında bu "hesaplaşma" benden önce başkalarına düşerdi. Ama ne yapalım, "Türk aydın geleneği" bu. Susmak, görmezlikten gelmek esas alınıyor.

Birkaç cümle de biçim hakkında...Mete Tunçay'ın Metis Yayınları'ndan çıkan "**Sol Kemalizme Bakıyor**" derlemesinde yeralan ve "**Mustafa Suphi öldürülmeseydi muhtemelen bakan olurdu**" başlığını taşıyan yazıyı okuduktan sonra aldığım "hesaplaşma" kararını eleştiriye üçe bölerek kale-

---

(*) Mersin Üniversitesi, İİBF.

me almaya karar verdim. Temel eleştiri noktalarını üç ayrı bölümde işleyeceğim. a) Tunçay'ın Cumhuriyet hakkındaki değerlendirmeleri, b) Türk Solu-Kemalizm ilişkisi hakkındaki görüşleri ve c) "Mustafa Kemal-Evren" kıyaslaması hakkında yumurtladığı herzeler aynı ayrı bölümlerde okurun karşısına çıkacak.

Bölüm I

Olmaz ki, böyle de tarih yazılmaz ki!

METE TUNÇAY'A CUMHURİYET ELEŞTİRİLERİ

Cem Yayınevi'nin yayımladığı 5 ciltlik "Türkiye Tarihi" dizisinin "Çağdaş Türkiye" adını taşıyan 4. cildi, 1908-1980 yıllarını kapsıyor. Bu kitabın 1908-1923 arasını kapsayan bölümü ile, 1950-1960 arasını kapsayan bölümü tarihçi Prof. Mete Tunçay tarafından kaleme alınmış. Tunçay, bu bölümlerde, başka yazılarında dile getirdiği çeşitli düşüncelerini derli toplu bir biçimde ortaya koyuyor. Tunçay'ın görüşleri ve düşünceleri, yakın tarihimizin henüz sıcaklığını koruyan ve tartışmalara neden olan kimi bölümleri hakkında tartışmaları, inadına, kızıştırmacı yönler taşıyor. Maddi hatalar, yer yer anlam kaymalarına yol açabilecek ifadeler dikkati çekiyor. Mete Tunçay'ın görüşlerinin günümüz Türkiye'sinde süregiden tartışmalarda bir kesimce çokça kullanıldığını dikkate alarak, bunları eleştirmek istedim.

- Abdülhamit Anayasa'yı rafa kaldırdı mı?

II Abdülhamit... düşman ordularının Ayastefanos'a kadar gelmesinden yararlanarak Meclis-i Mebusan'ı dağıtmış ve Kanun-u Esasi'yi askıya almış ya da uygulanmasını ertelemiştir. (ta'lik-tehir-ta'dil) (s.27) Biçimsel hukuk açısından padişahın anayasayı ortadan kaldırmak şöyle dursun, çiğnemediğini bile teslim etmek, yalnızca anayasal haklarını kullandığını söylemek gerekir. Gerçekte ise Salname denilen devlet yıllıklarında muntazaman boy gösteren Kanun-u Esasi'nin kağıt üstündeki varlığına rağmen, rejim meşruti olmaktan çıkmış, eskisi gibi mutlaki hale gelmiştir. (s: 27)

MeteTunçay'ın ne demek istediğini, lafı nereye getirmek istediğini anlayan beri gelsin! Birkaç satır sonrasında Abdülhamit döneminin henüz bir nesnel değerlendirmesinin yapılmadığına dikkat çektiğine göre, bir haksızlığa karşı uyarıda bulunuyor olmalı. Ancak Abdülhamit'e haksızlık konusun-

daki duyarlılık, öteki konularda yerini yer yer "söylenti" düzeyinde görüşlere bırakıyor. Bunları yeri geldikçe göreceğiz. Şimdilik şu kadarını söylemekle yetineyim: Abdülhamit' in "biçimsel açıdan" Anayasayı ortadan kaldırmadığını Salname'lerdeki görüntülerle kanıtlamaya çalışmak konunun özüne ilişkin değil, tartışmayı geliştirmiyor.

- Enver ve Mustafa Kemal beyler Trablus'a neden gider?

"Trablusgarp'taki İtalyan işgaline karşı Osmanlı Devleti az sayıda askerle, daha çok yerel halkı örgütleyerek bir direniş kurmaya çalışmaktaydı. Enver ve Mustafa Kemal beyler gibi yetenekli ve mesleğine tutkun genç kurmay subaylar, bu güç koşullarda kendilerini göstermek için (abç) birbirleriyle yarışmışlardır." (s. 33)

Resmi tarihin "Vatan, Millet, Sakarya" edebiyatı, çoğumuz gibi, Mete Tunçay'ı rahatsız ediyor olabilir. Ancak bir uçtan ötekine savrulmak, tarihy zımında savunulacak birşey olmasa gerektir. Bir devleti, üstelik yabancı saldırıya karşı, üstelik çok güç koşullarda savunmanın sıfatı "kendini göstermek" değil, en azından "hizmet etmek" olmalıdır. Nitekim, Enver ve Mustafa Kemal beylerin bu girişimi, yalnızca ulusal düzlemde değil, dışarda da beğeni ile karşılanmış, saygı ile anılmıştır. Müslüman dünyada pek çok kişinin yeni doğan çocuğuna o yıllarda Enver adını vermesi, esas olarak II. Meşrutiyet'in "Hürriyet kahramanı" nı yüceltmek kastını taşısa da, bir ölçüde Trablusgarp direnişi ile ilgilidir. (Bkz. **Kemalizm ve İslam Dünyası, İskender Gökalp-François Georgeon, Arba Yay.;** **Gazi'nin Çağında İslam Dünyası, Orhan Koloğlu, Boyut Kitapları**)

- Batılılar-Osmanlı devleti ...tartışmaları...

"(Çağdaşlaşma-Batılılaşma tartışmalarından sonra) Batılılar da Osmanlı devletini çağdaşlaştırmak istiyorlardı.! Ama onların asıl amacı, çeşitli azınlık guruplarını kullanarak nüfus bölgeleri kurmak ve pekiştirmekten, paylaşımına hazırlanmaktan ibaretti." (s. 38)

Mete Tunçay'ın kendisi de Batılıların Osmanlı Devleti'ni çağdaşlaştırmaya çalıştığına inanmıyor. Öyleyse ne yapmaya çalışıyor? İkinci cümlede açtığı, açıklığa kavuşturduğu bir düşünce, bir önceki cümlede nasıl bu kadar kötü bir biçimde ifade edilebilir? Bunu da, aşağıda başka örneklerini göreceğimiz ifade savrukluklarına bir örnek olarak bir yana kaydedelim.

- Enver Paşa 1918'de "strateji" değiştirdi mi?

Mete Tunçay, 1918 yılında yani savaşın sonlarına doğru Enver Paşa'nın ve İttihat Terakki önderliğinin bir strateji değişikliğine gittiğini şu sözlerle açıyor:

"Enver Paşa o güne dek izlediği Panislamist strateji yerine Pantürkist bir strateji izlemeye karar vermiş; kaybedilen Türk topraklarının Kırım'dan Orta Asya'ya kadar uzanan bir Türk İmparatorluğu ile telafi etme hayallerini kurmaya başlamıştır." (s.50)

Enver Paşa ya da İttihat Terakki önderliğinin 1918 'deki strateji değişikliği niyeti tartişılabilir. Ancak İT önderliğinin Savaşın başında Panislamist bir siyaset izlediği düşüncesi, makalenin başında yer almamasına rağmen, son anda pat diye karşımıza çıkıyor. Tunçay 1914'de İT hükümetinin girişimini "Panislamist strateji" ile değil, "Enver Paşa ile Talat Bey'in Almanların kısa sürede zafer kazanacağına güvenmeleri" ile açıklamıştı. (s. 42) Bu, Tunçay'a göre, Enver Paşa ile Talat Bey ikilisinin, savaşın başında "panislamist" bir strateji izledikleri anlamına mı geliyor? Enver'in 21 Aralık 1914-4 Ocak 1915 tarihleri arasındaki, yani savaşın başındaki ünlü Sarıkamış Seferi, panislamist stratejinin mi yoksa pantürkist stratejinin mi parçalarıdır?

Enver Paşa'nın niyeti konusunda Mete Tunçay'da, en azından, bir vuzuh-suzluk göze çarpıyor.

- Yıl 1919: Mandacılık

"İstanbul'da, özellikle galip İtilaf devletlerin karşı Osmanlı toprak bütünlüğünü koruma amacındaki çeşitli gurupları uzlaştırmaya çalışan Milli Kongre hareketi gelişmiştir. Bu sırada, yurtsever aydınların çoğu tek kurtuluş çaresini bütün Türkiye'de bir Amerikan mandasında görüyorlardı." (s. 58)

Tunçay'ın bu iddiasını neye dayandırdığını bilimiyoruz. Ancak "**yurtsever aydınların çoğunun tek kurtuluş çaresi olarak**" gördüğünü öne sürdüğü durumun, 4 Eylül 1919'de Sivas Kongresi'nde bir fiske ile yerle bir edildiğini biliyoruz. Öyleyse "**yurtsever aydınların çoğunun ...kurtuluşu Amerikan mandasında**" aramaları biçimindeki ifadeler, Tunçay'ın özensiz cümlelerinden bir başkası mıdır?

- Sivas Kongresi'nin niteliği...

"Sivas Kongresi'nin kurduğu A-RMHC (Anadolu ve Rumeli Müdafaa-Hukuk Cemiyeti), Nizamnamesi'ne göre Osmanlı yurtseverliğini savunan İslamcı bir örgüttür." (s.63)

Hayda, bir garabet daha! Ulusal Mücadelenin temellerini atan Sivas Kongresi, nasıl olur da, "Osmanlı yurtseveri" olur! Hadi "Osmanlı yurtseverliği" kavramının Tunçay'ın yorumu olduğunu kabul edelim. Peki, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni "islamcı bir örgüt" diye nitelemek hangi akla hizmet etmektedir? Olay, savruk ifade sorunu olmaktan çıkıyor, anlamsızlıklar bütünleşmeye, birbiri ile eklenerek anlamlanmaya başlıyor. Tunçay, Cemiyetin Tüzüğü'nün "besmele ile başladığını" (s.63) da araya sıkıştırarak, tezini desteklemeye çalışıyor. Kurtuluş Savaşı yıllarında ulusal önderliğin dinsel öğelere sık sık başvurduğu, bilinen bir şeydir. Ancak bunun, hele günümüzde çok açık ve ideolojik bir anlam kazanmış olan "islamcı bir örgüt" ifadesi ile nitelenmesi olacak şey değildir.

- Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ve güdümlülük.

"A-RMHC'nin şubeleri ya ada tek tek MHC'leri, görünüşte "gönüllü" (ihtiyari) dernekler olmakla birlikte, gerçekte geniş ölçüde "güdümlü" kuruluşlardır. (Güdümlünün altını MT çizmiş; CA)...Çoğu ordu ve "idare-i mülkiye" tarafından güdümlenmişlerdir."(s.65)

İşte bir başka garip iddia daha. Aslında Tunçay makalenin 60-64 sayfaları arasında Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'nin yerel direniş odakları ile ilişkilerini anlatıyor. Sonra birden bunların "güdümlü" olduklarını öne sürüyor. Burada ayrıntılı bir tarihsel tartışmaya girmeyeceğim. Ancak bu öğeler, yerel olarak Ordu'dan ve "idare-i mülkiye"den yardım ve destek görmüş olsalar dahi, bunu "güdümlü" sözcüğü gibi bir sözcükle ifade etmek en azından yanlıştır. Ordunun kendisinin o yıllarda birçok yörede "himmete muhtaç" olduğu ve bunun için Milli Kuruluş Savaşı önderliğinin yerel güçlerden yardım istediği bilinir. Bu durum nasıl "Ordunun A-RMHC'ni güdümlenmesi" olarak nitelenebilir?

- Yıl 1921. Yunanlılar'la İtilaf devletleri ilişkisi.

"Yunanlılar bundan sonra, bağlaşıkları olan İtilaf devletlerinin desteğini geniş ölçüde yitirmiş olmakla birlikte, yeniden saldırıya geçmişler ve Temmuz ayındaki Kütahya-Eskişehir muharebelerinde Türk ordusunu yenip, bu şehirleri de işgal ederek Ankara'ya doğru yönelmişlerdir."(s. 72)

Yunanlılar'ın Ankara'ya doğru harekete geçtiği 1921 yılında İtilaf devletlerinin desteğini "geniş ölçüde yitirmiş oldukları"iddiası hem doğru değildir, hem de birkaç satır aşağıda Tunçay'ın savundukları ile çelişecektir. (**Lloyd George 1921 yılı boyunca Yunanistan'a yardımını sürdürmüştür**) (s.75) Önerme gerçeğe de uymuyor çünkü bağlaşıkların görüşlerindeki değişiklik Sakarya Savaşı (1921) ndan sonra meydana gelmiştir. Öyleyse bu görüşlerin anlamı nedir? **"Yunanlıların bağlaşıkları olan İtilaf devletlerinin desteğini geniş ölçüde yitirmiş olmakla birlikte, Ankara hükümetine karşı saldırıya geçmeleri"** İtilaf devletlerini aklama çabası mıdır? Kulağa hoş gelmesede, bu soruya muhatab olmak, bu önermeyi kağıda dökene yönelmesi kaçınılmaz bir şeydir.

İtilaf devletlerinin ve özellikle İngiliz lideri Lloyd George'un desteği olmadan Yunanistan Ankara'ya karşı saldırıya geçebilir miydi?

- İngiliz muhafazakarları Türk yanlısı mıdır?

"İngiltere'de süregelen savaş –koalisyon– kabinesinin başındaki Liberal Parti önderi Lloyd George, yavaş yavaş kendi partisi tarafından terkedilmiş ve hükümeti, ancak geleneksel Türk yanlısı Muhafazakarların desteğiyle ayakta durur hale gelmiştir." (s. 75)

Akıllara durgunluk verecek bir iddia daha! İngiliz muhafazakarları Türk yanlısı imiş. I. Dünya Savaşı'nın Çanakkale Savaşı'nın mimarı Donanma Bakanı Churchill'in ve ötekilerin partisi Muhafazakar Parti "Türk yanlısı" imiş! Çanakkale Savaşı'nda Boğazlar'a saldırarak, yüzbinlerce vatan evladının kanını döken, ANZAK'ları, Afrikalıları, Hintlileri vatanlarından uzakta cepheye süren İngiliz muhafazakarları "geleneksel Türk yanlısı" imiş. "Savruk ifade" sorunu ile iyiniyet-kötüniyet sorusu bir kez daha karşımıza çıkıyor.

- Kuva-yı Milliye'nin tasfiyesi ile Sovyet yardımı arasındaki ilişki...

"Önceleri Ankara hükümeti Sovyet yardımı sağlayabilmek için solcu olmak, ya da olmuş veya oluyor görünmek gereğini sanmıştır. Sonradan anlaşılmıştır ki Sovyetler bunu ne gerekli ne de olanaklı bulmaktadırlar...Bu durumda Kuva-yı milliye tasfiye edilirken, sol örgütlerin de gerek resmisine gerek gerçeğine son verilmiştir." (s.71)

Neresinden tutmaya çalışmalı? Sovyetlerin Ankara hükümetinin yardım talebini olumlu karşılamaşının, içerde kurdurulan "resmi" TKP ve "gerçek" sol örgütlerin tasfiyesi ile ilgisi olup olmadığı tartışılmalı hususlardan biridir. Ancak bu tartışmayı bir adım ileri götürüp, Sovyet yardımı ile "Kuva-yı milliye'nin tasfiyesi" arasında ne gibi bir ilişki kurulabilir? Kuva-yı milliye'nin tasfiyesinin düzenli orduya geçiş gereksinimi ile bire bir ilişki içinde olduğu açık değil midir? Çerkes Ethem'in İsmet Paşa ile çatışması üzerine Yeşilordu'nun tasfiyesi ve Halk İştirakiyun Fırkası'nın kapatılması, Kuva-yı milliye'nin tasfiyesi anlamın taşımaz. Çünkü "Kuva-yı Milliye, "Kurtuluş Savaşı" nı yürüten ulusal direniş kuvvetlerinin genel adı" dır. (Ana Britannica, cilt 14., s. 119)

Böyle olmasa ve Kuva-yı milliye sözcüğü dar anlamda kullanılmış olsa bile, bunun yani Kuva-yı milliye'nin tasfiyesinin Sovyet yardımının sürmesi tartışması ile ne ilgisi olabilir? Bu da ince "yanlışlar" hanesine kaydedilmeli.

Bölüm 2

Tunçay hızla irtifa kaybediyor

TUNÇAY'IN "SOL" A BAKIŞINDAKİ ŞAŞILIKLAR

Günümüzde adı "tarihçi"ye çıkan Tunçay, önceleri SBF'de bir "Siyasal Düşünceler" Kürsüsü asistanıydı. Tarih çalışmalarına hayırlı bir işle "Sol'un tarihi" hakkında belge toplamaya koyularak başladı. Tunçay'ın yayımladığı "Türkiye'de Sol Akımlar" düşüncemize gerçek bir katkıydı.

Mete Tunçay günümüzde yaptıklarını, başladığı o güzel çalışmanın devamı gibi sunuyor. Kimi yönleri ile öyle olabilir. Ancak tarihi yorumlama konusunda tarz, "vites" değiştirdiği anlaşılıyor. Tunçay artık herşeye tepeden bakan biri gibi davranıyor. İşte tam da bu noktada tarihçi olmaktan uzaklaşıyor, belge toplayan, bunları nesnel bir yoruma tabi tutan ciddi bir tarihçi ol-

maktan uzaklaşıyor, Cem Boyner gibi, Ahmet Altan gibi, Besim Tibuk gibi, onlar kadar kimbilir belki onlardan da fazla, yanlı, gözü kara bir 2. Cumhuriyetçi kesiliveriyor. Kanıtları mı? Şimdi sıra bunları sıralamaya geldi.

-Sol (1920'lerin Solu) / "Kapitalist Olmayan Yol" kıyaslaması

"Başlangıçta mesela Türkiye'nin kapitalist olmayan yolda bir Kemalist iktidarla gelişebileceğine dair umutları vardı. Özellikle 1925 öncesinde gizli partide, yani yasadışılığa itilmiş olan TKP'de böyle düşünülüyordu (Sol Kemalizme Bakıyor," s.14)

Tunçay gençlerin bilmediği bir noktadan girerek kafa karıştırıyor. Sol safalarda "kapitalist olmayan yol" tezleri, ima ettiği gibi 1920'lere değil 1950'lere rastlar. Bu tez kimi Sovyet ideologları tarafından 1956'daki 20. Kongre'den sonra geliştirildi. Bu düşüncenin teorik kaynağı Kruçev'in Kongre'de savunduğu "barışçı geçiş", "barış içinde yarış" şeklindeki teorik görüşler, pratik kaynağı ise Mısır'daki Nasır rejimidir. 1920'lerde "barışçı geçiş"i Komünist Partiler değil, II. Enternasyonal'ci "sosyal-demokrat" partiler savunuyordu. TKP'nin ya da Sol'un Mustafa Kemal'den "kapitalist olmayan yol" beklediğini kanıtlayan tek bir belge yoktur. Tersine Mustafa Kemal'in İzmir Kongresi'nde "teşebbüsü şahsi" değerlendirmesi ile, "yasalarımıza saygılı olmak kaydı ile yabancı sermaye"ye davet çıkaran tutumu ile daha 1923'de "kapitalizmi" seçtiği apaçıktır. Bu, TKP önderliğince olduğu kadar Lenin'ce ve tüm Sovyet önderliğince de biliniyor ve böyle değerlendiriliyordu. (En küçük bir tereddüdü olan, 1920 Bakü Doğu Halkları Kongresi tutanaklarına bakabilir)

Türkiye'deki ve SB'ndeki sosyalistlerin Anadolu Devrimine'ne bakışının nedeni çok açıktır ve defalarca ifade edilmiştir. Bir cümle ile özetlemek gerekirse bu tavır "Emperyalizme ve Gericiliğe karşı Cumhuriyet'e sahip çıkma" tavrıdır. Şefik Hüsnü 1924 Mayıs'da Aydınlik'ın 21. sayısında bunu şöyle ifade ediyordu:

"Bugün Cumhuriyet Partisi'ne muhalefet edenler, yabancı sermaye ile olan ilgi ve ilişkilerinin yani sınıf çıkarlarının yöneltmesiyle, devrimin yıktığı bütün kurumlara, hilafete, saltanata ve karşı-devrim programının bütün isteklerine taraftar olmak zorunda kalmışlardır. Geçmişin zulüm ve facialarına tekrar dönmeye karşı olan işçi sınıfı, yarın iki gurubun birleşeceğini bilmekle beraber, tutucuların her türlü saldırısına karşı, Cumhuri-

yet'i savunmaya hazır olduğunu ilan etmelidir." (Şefik Hüsnü, Türkiye'de Sosyal Sınıflar, Kaynak Yayınları)

Aslında bu marksizmin yalnızca Türkiye'de karşılaştığı bir sorun değildir. Çin'de, Maçın'de, Hindistan'da, Mısır'da, tüm köylü ulusların mücadelelerinde Komintern'in tavrı "ulusal burjuvazinin önderliğindeki köylü ulusları" desteklemek olmuştur. Tüm bu görevler Lenin'in Hilferding'den yola çıkararak geliştirdiği "Kapitalizmin En Yüksek Aşaması: Emperyalizm" tahliline dayanır.

İşte Mete Tunçay bunu görmezlikten geliyor ama mızrak çuvala sığmıyor.

Tarihin dayattığı bu görevler, kanımca bugün için de Sol'un önündeki görevlerdir. (Mete Tunçay'ın Sol'dan ne anladığını aşağıda göreceğiz)

- Kadrocular-TKP Tartışması

"- "Kadrocular" dönem değildir, dönem olan TKP'dir." (Sol Kemalizme...s.15)

Mete Tunçay'ın dili giderek sivriliyor. Ne yapalım o da öyle işte diyelim ve işimize bakalım. Ve bilmeyenler için kısa hatırlatmalarda bulunalım:

1925-1927 arasında Şefik Hüsnü'nün yurtdışında bulunmasından yararlanarak TKP'de etkin olan Vedat Nedim Tör ve yandaşı Şevket Süreyya Aydemir, Şefik Hüsnü'nün 1927 Ağustos'unda Türkiye'ye dönüşünden sonra Parti'den atılır. bunun üzerine Vedat Nedim Tör Parti örgütünü ihbar eder.

Şevket Süreyya Parti içinde savunduğu "sağ", "kemalizm yanlısı" tutumunu bir adım daha ileri götürerek, öteki kemalist aydınlarla birlikte "Kadro" dergisini kurar.

Vedat Nedim-Şevket Süreyya ikilisi ile "Kadro" culuk arasında bir kopukluk olmadığı açıktır. Bu anlamda Tunçay'ın "Kadrocular dönmedi, dönen TKP'dir" önermesinde bir çarpıtma vardır; TKP, Vedat Nedim- Şevket Süreyya ikilisi olsa,

Tunçay'a "galiba haklı" diyebiliriz. Ama TKP , Vedat Nedim- Şevket Süreyya ikilisi değildir. Öyle olmadığını iyi bilenlerden biridir Tunçay. Öyleyse bu çarpıtma neden?

- *Kemalizm-Sovyet uyduluğu*

"-Bugün bir hayli unutulmuş durumdadır ama 1930'lardaki Sovyet dostluğu, mesela uluslararası konferanslarda Türkiye'nin bir Sovyet uydusu (abç, CA) gibi görünmesine yolaçacak kadar ileriye. Türk delegesi her toplantıda Sovyet delegesinin parmak kaldırmasına göre oy verirdi. Sonradan zannedildi ki, sadece 1950 sonrasında Amerikan izleyicisi olduk, dış politikada. Oysa 30'larda Sovyetlerin izleyicisiydik." (Sol Kemalizme... s. 16)

Mustafa Kemal'in bahtı amma karaymış. Kimi islamcıların, bu arada ünlü Hasan mezarıcı'nın, "İngiliz işbirlikçisi" günümüzde bu kez de "Sovyet uydusu" oldu. Yukarıda da dikkati çektim. Tunçay'ın dili giderek sivriliyor. Onu kendi bilir. "**Mustafa Kemal'in 30'larda Sovyet uydusu olması**"nı Tunçay "**uluslararası konferanslarda kullanılan oylar**"a bağlıyor. Neyi kastettiğini bilmiyorum. Ancak 1930'larla ilgili olarak saçmaladığını kesinlikle ifade edebilirim. Hemen birkaç kanıt sunacağım. Bir tanesi 1932-33 yıllarında ABD'nin Türkiye elçisi Charles N. Sherill'in "Anılar"ıdır. Kendisi de bir asker olan Amerikan elçisi, yazdığı kitapta, 30'lu yılların üç ünlü simasını Atatürk, Mussolini ve Hitler'i birbirleriyle kıyaslar. Hitler ve Mussolini'yi olumsuzlarken, "hayranlığını ifade ettiği" Mustafa Kemal'i nereye koyacağını bilemez. Sherill, 30'ların Türkiye'sini, kaderini Sovyetler'e bağlamaya yönelik bir ülke olarak değil, devrimler yaparak çağdaş uygarlığı yakalamaya çalışan bir ülke olarak sunar anılarında (Bir ABD Büyükelçisinin Türkiye Hatıraları, Cumhuriyet Yayınları) İkinci kanıt, Sovyet yönetmen Yukçeviç'in Cumhuriyet'in 10.Yıldönümü dolayısıyla çevirdiği ve ülkemizde pek çok tartışmaya yolaçan ünlü "Türkiye'nin Kalbi Ankara" belgeselidir. Burada anlatılan Türkiye ve Ankara, bağımsız, kişilikli bir ülkenin başkentidir.

Bunlarla yetinmeyene o döneme ilişkin ABD ve kısmen Avrupa Devletleri'nin resmi yazışmalarını sunabilirim; eğer bu kadarı yetmiyorsa!

Burada önemli olan bir değerlendirme hatası değildir. Sanki şu deniyor: Menderes Amerikancıydı, Enver Almancıydı, eh Mustafa Kemal de Sovyetçiydi, yani illa birilerine dayanmalıyız.

Bilmem yoruma gerek var mı?

- Resmi "TKP", TKP Tartışması

“ *Resmi TKP bir muvazaa partisidir*” denildi, *bu doğru değil. İttihatçıların bir sol kanadı vardı ve resmi TKP'ye girenler öyle artistik yapacak adamlar değil sol adamlardı.*” (s.18)

Tunçay, resmi TKP'nin muvazaa partisi olmamasını genel sekreter Hakkı Behiç'in kişiliğine ve "içtenliği"ne bağlıyor . Ve tartışmayı orada bırakıyor. Aslında Tunçay çok sivri şeyler söylemese, insan "bu da onun yorumu" diyip geçecek. Ama resmi TKP'yi bir Hakkı Behiç ile açıklamak mümkün mü?

Atatürk'ün yakınları Yunus Nadi'ler, Celal Bayar'lar, Mahmut Esat'lar, Kılıç Ali'ler ne olacak peki!

-Mustafa Suphi bakan olmaya mı geliyordu?

“ - *(Mustafa Suphi'nin) o dönemde Mustafa Kemal'in solu biraraya getirmek için kurdurduğu resmi TKF(T.Komünist Fırkası) ye gireceklerini, ikincisi aralarından belki üç tane bakan çıkaracağını düşünüyorum. Bu bakanlar da muhtemelen üç tane yetenekli adam, Suphi'nin kendisi, Ethem Nejat ve Arap İsmail Hakkı olacaktır.*” (s.17)

Bu noktalar tarihimizin henüz aydınlatılmamış noktalarıdır. Aslında bu konuda çeşitli yorumlar getirmek tartışmaları zenginleştiriyor, tutucu olmamak gerekir. Ancak " Mustafa Suphi gelseydi neler yapardı" senaryoları yazmak, bilimsel çalışma olamaz, bunu da vurgulamak gerekir.

- Kıvılcımlı-kemalizm ilişkisi

“ - *Hikmet Kıvılcımlı'nın kişiliği ile özdeşleyen, Kemalizme bir tür faşizm diye bakan, bu konuda hayale kapılmayan bir akım...*”(s.19)

İşte keşif diye buna derim. Türkiye'deki "sol guruplar" içinde Kemalizme en yakın olduğu konusunda neredeyse bir "oybirliği"nin mevcut olduğu Kıvılcımlı konusunda bu tür değerlendirmeler yapmak için Tunçay çok düşünmüş olmalı.

Ama 27 Mayıs'ta "Milli Birlik Komitesi"ni selamlayan, 12 Mart'tan önce "Ordu kılıcını attı" yorumunu yapan bir hareketin "kemalizmi bir tür faşizm" olarak gördüğünü okurlara kabul ettirmek pey kolay olmayacak.

Bölüm 3:

Mustafa Kemal - Kenan Evren Benzetmesi

TARİHİ YORUMLAMAK, İDEOLOJİNİN ÖZÜDÜR

Gelelim işin özüne. Herşey görelidir. Bilimsel çalışmalar konusunda önce bu belletilir insanlara. Dolayısıyla kişiler kendilerini tanımlarken, bir şeye göre tanımlarlar kendilerini. Tunçay de öyle yapıyor. Mustafa Kemal'ler, Mustafa Suphi'ler, Şefik Hüsnü'ler vb. hakkında kolayca hüküm vermekten çekinmeyen Mete Tunçay kendisini şöyle tanımlıyor:

- Solculuk, Batı Solculuğu

"- Solun belki çok yakın zamana kadar demokratik bir duyarlılığı yoktu. Batı solculuğu, sanıyorum, demokrasinin daha ileri götürülmesi anlamında bir solcu- luktur. Yani demokrasi sadece siyaset alanıyla sınırlı birşey değildir, ekonomik ve toplumsal yaşamda da demokrasiden yana olursanız, solculuk bu demektir. Kabaca batı solculuğu budur. Ben de kendimi öyle hissediyorum." (s.22)

Demokratik bir ülkede yaşıyoruz. İsteyen istediğini hissedebilir. Ancak her hissedilen "sol" olmaz.

Marks'ın sosyalizmden ne anladığını anlattığı Weidemeyer'e yolladığı ünlü mektuptan buraya alıntı yapmak, Tunçay'ı fazla hırpalamak olur. (Merak eden mutlaka açıp okumalı) Ancak şu kadarını söylemekten de kendimi alamıyorum. Tunçay'ın tanımı "üçüncü yolcu" ların Tony Blair'lerin, Schroeder'lerin tanımıdır. Dünyanın en büyük hegemonyacı gücü ABD'nin lideri Clinton'un da bu tanıma yakın olduğu açıktır.

Mete Tunçay'ın bir erdemi varsa, açık sözlü olmasıdır. Ne olduğunu kendisi söylüyor. Ancak bu kadar açık yürekli olmamış olsaydı bile, arkadaşlarından yola çıkarak Tunçay'ın "solcu" kimliği hakkında bir fikre kolayca sahip olabilirdik.

* Özal'lı yıllarda, öncelikle Ahmet Altan'ın ısrarla TV'lerdeki tartışmalara çıkardığı kişi Mete Tunçay'dır.

* Dinci dergilerde hakkında, daha doğrusu lehinde pek çok yazı yayınlanan "solcu aydın" Mete Tunçay'dır.

* Yazının başında da belirttim; bir büyük gazete tarafından "tarihi sağın elinden alan solcu tarihçi" diye takdim edilen Mete Tunçay, İngiltere'de okurken Yunan başbakanı Kostas Simitis'le aynı sınıfı paylaştığını, yanılmıyorsa aynı gazeteye belirtmişti. Doğrusu "İpekçi Ödülü" ile bu arkadaşlık arasında bir bağ var mı sorusu geliyor akla?

Tüm bunlar çok önemli olmayabilir. Olsa olsa Mete Tunçay'ın, günümüzde pek çok aydın gibi, yeni-liberal saflara savrulmuş bir yüzer gezer mayın olduğunu kanıtlayabilir. Doğal olarak, o safların bir ideologu olarak, Tunçay'ın günahlarının sıradan bir vatandaştan çok daha fazla olduğunun altını çizmek gerekir.

Ancak, öyle de olsa, böyle de, Kemal Atatürk Kenan Evren'e kıyaslanamaz. Bunu yapmak tarihe, bilime, düşünceye, ulusa saygısızlıktır, ciddiyetsizliktir.

Ciddiyetsizliktir, çünkü belli ki yazarı böyle bir benzetme yapmaya iten, olayı daha iyi kavratma çabası değil, sivri bir çıkış yapma hevesidir, merakıdır. Kuşkusuz, herkes herkesle kıyaslanabilir, bu konuda bir engel yoktur. Ben de Tunçay'ı, sakallı bir erkek olduğu için Hasan Mezarıcı'ya, tarihçi olduğu için Cemal Kutay'a, boylu boslu olduğu için Necmettin Erbakan'a, medyatik olduğu için Cem Boyner'e benzetebilirim. Ama böyle yapmayacağım. Ne de olsa konumuz Mete Tunçay değil, Tunçay'ın herzeleri. Sonra, hataya hatayla yanıt vermek doğru olmaz. Üstelik, Tunçay'ı ille birisine de benzetmek zorunda değiliz.

Ancak Tunçay'ın, sivrilik yapmak uğruna, tarihe, bilime, düşünceye, ulusa saygısızlık yaptığını özellikle vurgulamak zorundayız. Kimse "mavi gözlü sarışın dev" edebiyatı yapacağımı sanmasın. Ne var ki, binlerce çalışma, yüzlerce referans kaynağı ortadadır. 20.yüzyılın en önemli liderlerinden biri olduğunu, Tunçay acaba nasıl gizlemeyi düşünüyor? Kenan Evren ise, tıpkı Pinochet gibi, er geç yargılanacak bir liderdir. Kamu vicdanında çoktan mahkum olmuş olduğunu bir yana bırakıyorum.

Bir husus daha... Tarihin yarattığı ulusal önderlere, yaşamları sırasında ya da daha sonra, pek çok eleştiri yöneltmiştir. Ancak bunlardan çok azının Mustafa Kemal ölçüsünde saldırıya uğradığını belirtmek gerekir. Öyle ya Amerika'yı yaratan Washington'lar, Jefferson'lar, Madison'lar, Fransa'yı yaratan Montesquieu'ler, Marat'lar, De Gaulle'ler, İngiltere'yi yaratan VIII.

Henry'ler, Almanya'yı yaratan II. Frederik'ler, Rusya'yı yaratan Büyük Petro'lar vb. çoktan yerlerini aldılar. Onlar hakkında ileri-geri tartışmalara rastlanmıyor. Ne var ki, modern tarihi yaratan kimi adlar, buna istisna oluşturuyor. Fransız Devrimi'ni yaratan Jakobenler, Sovyet Devrimi'nin mimarı Lenin, liberal nefretin yarattığı engelleri henüz aşamadılar. Mustafa Kemal de bu liberal-dinci barikatı aşamamış olanlardan galiba.

Tarihyazımı kutsal kitaplara hayat veren vahiylerine benzemez. Herkes tarihi kendine göre, ideolojisine göre yazar.

Tunçay'ın 90'lara egemen olan Özal'cı bakışla kaleme alınmış bir tarih yazımıdır. Özal ne kadar ciddiye, ne kadar kalıcıysa, Tunçay'ın Mustafa Kemal eleştirileri de o kadar kalıcı olacaktır kanımca.